

Vấn đề xây dựng tòa soạn hội tụ qua phân tích chiến lược chuyển đổi số báo chí hiện nay

PGS, TS. NGUYỄN THÀNH LỢI

Tổng Biên tập Báo Kinh tế & Đô thị; Email: nguyenthanhloibc@gmail.com

Nhận ngày 05 tháng 10 năm 2023; chấp nhận đăng tháng 01 năm 2024.

Tóm tắt: Chuyển đổi số báo chí trở thành xu thế tất yếu ở các cơ quan báo chí. Thực chất của chuyển đổi số báo chí là việc ứng dụng công nghệ ngày càng hiện đại vào hoạt động báo chí, làm cho hệ sinh thái báo chí số được bồi đắp thêm các tính năng mới, ưu việt, giúp nâng cao chất lượng, hiệu quả truyền thông. Tuy nhiên, chuyển đổi số báo chí là hoạt động mới và cũng khá khó trong tổ chức thực hiện, bởi trong quá trình vận hành các cơ quan báo chí phải phụ thuộc khá nhiều về công nghệ cũng như nguồn nhân lực mới. Tuy nhiên, trong bối cảnh của Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và thông tin cạnh tranh hiện nay, nội dung hay vẫn chưa đủ, mà cần phải tạo ra những trải nghiệm mới cho bạn đọc thông qua các ứng dụng công nghệ số. Bài viết phân tích một số vấn đề đặt ra đối với chuyển đổi số báo chí và cách thức xây dựng tòa soạn hội tụ hiện nay.

Từ khóa: xây dựng, tòa soạn hội tụ, chiến lược, chuyển đổi số, chuyển đổi số báo chí.

Abstract: The digital transformation of the press has become an inevitable trend in media organizations. Essentially, the digital transformation of the press involves applying increasingly modern technology to media activities, enhancing the digital media ecosystem with new and superior features, thereby improving the quality and efficiency of communication. However, the digital transformation of the press is a new and challenging activity to implement because media organizations need to rely heavily on technology and new human resources during their operations. Nevertheless, in the context of the Fourth Industrial Revolution and current situation of competitive information, good content alone is not enough. There is a need to create new experiences for readers through digital technology applications. The article analyzes some issues related to the digital transformation of the press and the methods of building a converged newsroom in the present context.

Keywords: building converged newsrooms, strategy, digital transformation, digital media transformation.

Một số vấn đề đặt ra trong chuyển đổi số báo chí

Chuyển đổi số báo chí là sự tích hợp dữ liệu và công nghệ số vào tất cả các lĩnh vực hoạt động của một cơ quan báo chí. Do đó, việc sử dụng công nghệ số để thay đổi mô hình từ quản lý đến tác nghiệp, sản xuất, xuất bản, phân phối nội dung và kinh doanh..., tạo ra những sản phẩm, cơ hội, doanh thu và các giá trị mới, đó là mục tiêu mà các cơ quan báo chí luôn phải hướng tới.

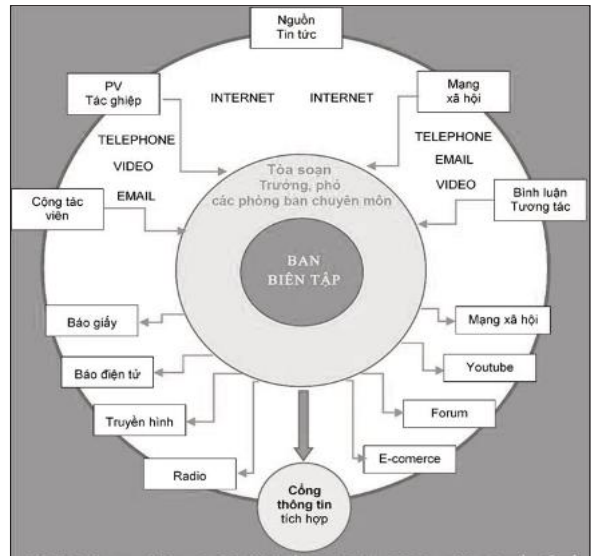
Ngày 6/4/2023, Chính phủ đã phê duyệt Quyết

định số 348/QĐ-TTg về Chiến lược □Chuyển đổi số báo chí đến năm 2025, định hướng đến năm 2030□ Chiến lược nhằm mục tiêu xây dựng các cơ quan báo chí theo hướng chuyên nghiệp, nhân văn, hiện đại; làm tốt sứ mệnh thông tin tuyên truyền phục vụ sự nghiệp cách mạng của Đảng, sự nghiệp đổi mới của đất nước; đảm bảo vai trò dẫn dắt, định hướng dư luận xã hội, giữ vững chủ quyền thông tin trên không gian mạng; đổi mới hiệu quả trải nghiệm của độc giả; tạo nguồn thu mới; thúc đẩy phát triển ngành công nghiệp nội dung số.

Mục tiêu đến năm 2030, 100% cơ quan báo chí đưa nội dung lên các nền tảng số (ưu tiên các nền tảng số trong nước). 90% cơ quan báo chí sử dụng nền tảng phân tích, xử lý dữ liệu tổng hợp tập trung, ứng dụng trí tuệ nhân tạo để tối ưu hóa hoạt động. 100% cơ quan báo chí hoạt động, vận hành mô hình tòa soạn hội tụ và các mô hình phù hợp với sự phát triển của khoa học, công nghệ tiên tiến trên thế giới, sản xuất nội dung theo các xu hướng báo chí số.

Hiện nay, đối với các cơ quan báo chí tại Việt Nam nói chung và Báo Kinh tế và Đô thị nói riêng, đang phải đối mặt với 4 vấn đề trong quá trình phát triển. *Một là*, nguy cơ bị tấn công mạng với quy mô lớn, có thể gây ra những tổn hại lớn. *Hai là*, ảnh hưởng đến thông tin từ mạng xã hội, thậm chí bị tác động bởi tin tức giả mạo, thiếu kiểm chứng trong khi việc xác minh các nguồn tin cũng như xác định các trào lưu trên không gian mạng rất khó khăn, thậm chí là bất khả thi nếu không có các công cụ thích hợp. *Ba là*, xu hướng cá nhân hóa trong tiếp nhận thông tin cũng ngày càng cao. *Bốn là*, sự thay đổi vai trò, vị thế của công chúng, đang từ thế bị động chuyển sang chủ động, vừa là người tiêu thụ các sản phẩm báo chí truyền thông, nhưng đồng thời cũng là người tham gia vào quá trình truyền tải thông tin.

Bên cạnh đó, sự phát triển mạnh mẽ của báo chí đa phương tiện, các loại hình truyền thông xã hội như trang thông tin điện tử, mạng xã hội (Facebook, Zalo, Twitter, youtube) đã tạo ra sự cạnh tranh gay gắt cho hoạt động báo chí. Xu hướng hình thành các cơ quan truyền thông đa phương tiện ngày càng trở nên phổ biến cũng đặt ra những thách thức cần sự chuyển đổi số tại các cơ quan chí, chuyển đổi từ tập trung cho báo in sang tập trung cho báo điện tử. Đặc biệt, yêu cầu cập nhật thông tin nhanh nhạy, chính xác của bạn đọc. Vì vậy, đòi hỏi báo chí phải có sự đổi mới về công nghệ, tổ chức bộ máy để theo kịp xu thế đáp ứng đòi hỏi ngày càng cao về yêu cầu nhiệm vụ chính trị.

Mô hình tòa soạn hội tụ của báo Kinh tế & Đô thị sau khi thực hiện chuyển đổi số

Xu hướng tất yếu

Cùng với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ, hiện nay, hầu hết các cơ quan báo chí đã thay đổi cách thức làm việc, việc sản xuất nội dung thông tin và hệ thống quản trị kỹ thuật đổi mới sáng tạo sẽ giúp Ban Biên tập, lãnh đạo ban chuyên môn kịp thời nắm bắt chỉ đạo, điều hành thường xuyên, kịp thời. Với việc thay đổi về công nghệ, kỹ thuật, cách thức triển khai, quy trình làm báo, các cơ quan báo chí cần xác định rõ ràng và nhất quán muốn chuyển đổi số thành công thì vấn đề thay đổi tư duy, phong cách làm báo cho phóng viên, biên tập viên, thư ký trong tòa soạn phải thay đổi. Để thực hiện thành công chuyển đổi số, trước hết các cơ quan báo chí cần phải tổ chức thường xuyên, liên tục các lớp đào tạo, hướng dẫn các phóng viên, biên tập viên, thư ký tòa soạn làm báo chí hiện đại trên mobile như quay, dựng video, chụp ảnh, infographic, emagazine, podcast.

Bên cạnh đó, việc xác định phát triển công chúng báo chí là mục tiêu quan trọng, nâng cao thương hiệu cơ quan báo chí trên các nền tảng số thu hút quảng cáo số trong thời đại thông tin số.

Để chuyển đổi số thành công, các cơ quan báo chí cần xây dựng hệ sinh thái với đa dạng các ấn phẩm và kênh thông tin trên các nền tảng mạng xã

hội. Trong đó, kênh thông tin trên nền tảng Zalo, facebook, youtube...góp phần mở rộng kênh tương tác, mang đến cho bạn đọc nguồn thông tin tin cậy, nhanh nhạy bằng sản phẩm báo chí đa phương tiện. Đây được coi là bước tiến mới trong việc ứng dụng trí tuệ nhân tạo và chuyển đổi số báo chí, tạo nguồn thu quảng cáo số và tăng giá trị thương hiệu cho các cơ quan báo chí trong thời gian tới.

Ngoài ra, khi tiến hành chuyển đổi số, bộ phận kỹ thuật của các cơ quan báo chí phải thường xuyên có báo cáo, thống kê chi tiết các chỉ số quan trọng như độ tuổi, giới tính, vị trí địa lý, chuyên mục, tiểu mục, xếp hạng báo điện tử, các chuyên trang, nền tảng số định kỳ hàng ngày, hàng tuần, hàng tháng để điều chỉnh nội dung phù hợp hướng đến đối tượng bạn đọc quan tâm và điều chỉnh những thông tin còn chưa được bạn đọc quan tâm. Từ thực tiễn của thế giới có thể thấy, tòa soạn hội tụ cần tập trung vào 4 yêu cầu cốt lõi: Đầu tư cơ sở hạ tầng, bổ sung trang thiết bị hiện đại, thay đổi phương thức tác nghiệp của cán bộ, phóng viên, biên tập viên; xây dựng hệ thống cơ sở dữ liệu với nhiều ấn phẩm, quản lý dữ liệu tập trung tiến tới hình thành mô hình dữ liệu lớn; xây dựng hệ thống điều hành nội bộ kết nối với hệ thống quản lý nội dung thông minh; ứng dụng trí tuệ nhân tạo phân tích hành vi và xu hướng người dùng để nâng cao chất lượng nội dung, phát triển bạn đọc, phát triển mô hình kinh doanh số trên các nền tảng số.

Trong đó, ứng dụng công nghệ hiện đại để xây dựng hệ thống phần mềm tòa soạn hội tụ thông minh, thiết kế dưới dạng module theo mô hình quản lý tập trung. Với mô hình quản trị mới, Ban Biên tập có thể điều hành toàn bộ hoạt động của tòa soạn thông qua một hệ thống phần mềm duy nhất, gồm đầy đủ các chức năng quản lý nội dung, quản lý phát hành, quản lý quảng cáo và văn phòng điện tử. Hệ thống quản lý nội dung được thiết kế hội tụ, gồm 3 trung tâm chính: Trung tâm thông tin, Trung tâm dữ liệu và Trung tâm thống kê, giúp quản lý toàn diện nội dung và xuất bản tất cả ấn phẩm báo in, báo điện tử cũng như đăng tải nội dung trên các

nền tảng mạng xã hội; đồng thời sẵn sàng tích hợp quản lý xuất bản các ấn phẩm phát thanh, truyền hình trực tuyến trong tương lai. Trung tâm thông tin thu thập và hiển thị theo thời gian thực toàn bộ các thông tin về tiến độ thực hiện kế hoạch nội dung, hoạt động của các nhân sự, tình trạng tin, bài trong quy trình xuất bản của toàn bộ các ấn phẩm; các chủ đề mới, nóng trong nước, quốc tế, các từ khóa hot theo trend... sẽ giúp Ban Biên tập, Thư ký tòa soạn dễ dàng nắm bắt, điều hành công tác xuất bản các ấn phẩm. Trung tâm dữ liệu bao gồm toàn bộ nội dung tin, bài, ảnh, audio, video, maket của tòa soạn, phục vụ xuất bản trên tất cả các ấn phẩm thông qua các quy trình xuất bản được thiết lập, phân quyền chặt chẽ. Thông qua Trung tâm dữ liệu, Thư ký tòa soạn có thể dễ dàng phân phối nội dung giữa các ấn phẩm, từ đó tạo ra những sản phẩm báo chí đa phương tiện chất lượng cao, đáp ứng nhu cầu thông tin đa dạng của bạn đọc.

Tòa soạn hội tụ - mục tiêu của chuyển đổi số

Tòa soạn hội tụ có sự hợp nhất giữa các phòng (ban) chuyên môn trong cơ quan, các phóng viên, biên tập viên cũng như lãnh đạo cùng làm việc trong một không gian mở trên một mặt phẳng, lấy trung tâm sản xuất và phân phối tin tức đa phương tiện làm hạt nhân nơi có thể giúp lãnh đạo tòa soạn đưa ra chỉ thị nhanh nhất và thống nhất về nội dung đến từng nhân viên trong tòa soạn. Dù là mô hình tòa soạn nào, ban biên tập vẫn là người có thẩm quyền và trách nhiệm cao nhất. Tuy nhiên, trong mô hình tòa soạn hội tụ, mối quan hệ đa chiều và tính tương tác giữa các bộ phận trong tòa soạn thể hiện rất rõ ràng, bởi những người làm việc trong tòa soạn hội tụ phải vừa linh hoạt, sáng tạo, song phải phát huy tối đa tinh thần cộng tác, làm việc theo nhóm... Về nền tảng xuất bản trực tuyến cần xác định hệ thống quản lý nội dung (CMS) mà tòa soạn báo sử dụng để xuất bản nội dung trực tuyến; đánh giá trải nghiệm người dùng khi đọc nội dung trên trang web hoặc ứng dụng di động của tòa soạn; kiểm tra tính tương thích với các thiết bị di động và thiết bị khác; phân phối nội dung qua các kênh khác nhau xem xét cách tòa soạn tích hợp

phân phối nội dung qua email, thông báo đầy, tin nhắn SMS, ứng dụng di động, và các nền tảng truyền thông xã hội. Qua đó có thể nắm bắt năng lực sản xuất nội dung của cơ quan báo chí và đội ngũ biên tập chuyên nghiệp. Tòa soạn hội tụ cũng giúp tạo ra một cộng đồng độc giả tích cực, thúc đẩy tương tác qua các kênh truyền thông xã hội hoặc hệ thống phản hồi.

Tiêu chí xây dựng tòa soạn hội tụ

Thứ nhất, thực tiễn trên thế giới cho thấy, muốn xây dựng tòa soạn hội tụ thành công, trước hết cần phải có đội ngũ phóng viên, biên tập viên có kỹ năng nghề nghiệp tốt, được đào tạo bài bản, có khả năng sử dụng nhiều thiết bị hiện đại như máy quay, máy ảnh, máy ghi âm và am hiểu lý thuyết cũng như thực tiễn về báo chí.

Xây dựng chiến lược phát triển nguồn nhân lực trên cơ sở nội lực và khai thác năng lực từ phía các cơ quan cấp trên, sự giúp đỡ của các tổ chức, bộ, ban, ngành bên ngoài, của các tổ chức phi chính phủ... Đồng thời ban hành các chế độ, chính sách, quy định nhằm khuyến khích động viên, bắt buộc, tạo điều kiện cho cán bộ phóng viên, biên tập viên thường xuyên tự đào tạo để không ngừng nâng cao trình độ và khả năng giao tiếp phục vụ công tác thương mại của báo. Tăng cường hợp tác nhằm phát triển nguồn nhân lực chất lượng cho cơ quan báo chí, nâng cao chất lượng của đội ngũ cán bộ, phóng viên, biên tập viên bằng cách có kế hoạch đào tạo, bồi dưỡng về kỹ năng quản lý, vận hành để đáp ứng các yêu cầu về chuyển đổi số. Học tập kinh nghiệm đối với các đơn vị có kinh nghiệm trong việc triển khai các đề án, dự án chuyển đổi số, từ đó ứng dụng vào việc triển khai chuyển đổi số của các cơ quan báo chí. Tuyển dụng nhân sự phù hợp với các vị trí đòi hỏi về trình độ và năng lực trong quá trình triển khai chuyển đổi số, mạnh dạn sử dụng những nhân sự trẻ, có trình độ để có thể tiếp cận nhanh việc chuyển đổi số trong các cơ quan báo chí.

Thứ hai, để xây dựng được tòa soạn hội tụ, cơ quan báo chí cần xây dựng được đội ngũ nhân sự chuyên và mạnh về công nghệ thông tin để phục

vụ tốt nhất cho tòa soạn. Ví dụ, đối với phóng viên ảnh, ngoài việc cung cấp phóng sự ảnh, họ còn có thể phỏng vấn, ghi âm, quay phim, biên tập âm thanh, hình ảnh video, thậm chí cả thiết kế đồ họa, flash... đây cũng là yêu cầu đối với phóng viên viết bài, phóng viên quay phim. Có người cho rằng, bản thân một nhà báo phải là một cơ quan cung cấp sản phẩm truyền thông đa phương tiện cho công chúng, nhờ biết ứng dụng các trang thiết bị kỹ thuật hiện đại và công nghệ.

Thứ ba, cơ sở vật chất là yếu tố then chốt, bởi nội dung không tách rời công nghệ, kỹ thuật tốt sẽ giúp nội dung bứt phá thể hiện sức mạnh của nó. Thực tế cho thấy, tòa soạn hội tụ cần phải có một trung tâm sản xuất tin, bài và một hệ thống quản lý nội dung chuyên nghiệp. Ngoài ra, kỹ thuật giải mã đa phương tiện nhanh chóng, dễ sử dụng được cài đặt sẽ giúp truyền đi âm thanh và hình ảnh tới các thiết bị xem tin đa phương tiện theo yêu cầu. Đồng thời, đảm bảo tin bài được truyền tải đến nhiều loại hình báo chí và được khai thác trên tất cả các loại thiết bị. Điều quan trọng là tòa soạn hội tụ phải có hệ thống bảo mật mạnh và hiện đại để tránh tin tặc. Nhìn từ thực tiễn đời sống báo chí của Việt Nam hiện nay có thể thấy, nhiều cơ quan báo chí in có một quy trình biên tập khá chặt chẽ, bài bản, chuyên nghiệp, thông thường theo 3 cấp chỉ đạo từ Ban biên tập đến cấp trung gian (phòng, ban) và phóng viên. Với hình thức này, các phóng viên và biên tập viên làm việc ở các phòng nhỏ, riêng biệt, ít ồn ào, độ tập trung cao, chất lượng tin, bài khá tốt. Thông thường, các tin, bài được soát xét qua 3 cấp, nên chất lượng thông tin có chiều sâu, độ chính xác cao. Các phòng/ban chủ động được nguồn tin, cập nhật thông tin, tính ổn định và kỷ luật trong tòa soạn cao, ít có sự lộn xộn. Tuy nhiên, trong kỷ nguyên 4.0, với mô hình sản xuất riêng rẽ hiện nay ở một số cơ quan báo chí đa loại hình, dẫn đến tình trạng phóng viên thiếu tính chủ động và không linh hoạt trong xử lý các vấn đề phát sinh. Hầu hết các phóng viên chỉ chuyên sản xuất cho 1 loại hình báo chí (báo in/ báo điện tử), mà chưa có tư duy đa phương tiện trong quá trình

tác nghiệp. Do đó, trong kỷ nguyên 4.0, nên chăng các cơ quan báo chí tái cấu trúc bộ máy [sản xuất] và xây dựng quy trình biên tập theo mô hình tòa soạn 3.0 hội tụ hoàn toàn sẽ tránh được hiện tượng chồng chéo nội dung và lãng phí nguồn tài nguyên hiện có, tiết kiệm chi phí trong quá trình hoạt động. Có thể chia thành các giai đoạn để xây dựng tòa soạn hội tụ như sau: Tập trung xây dựng tòa soạn đa loại hình báo chí, cung cấp thông tin trên các nền tảng khác nhau: Báo in, báo điện tử và các ứng dụng cho điện thoại di động cần phải quảng bá cho nhau, các tin/bài không được đăng độc quyền trên một loại hình mà phải được quảng bá chéo trên các loại thiết bị; sử dụng hiệu quả mạng xã hội trong tác nghiệp như việc kiểm chứng thông tin, thu thập thông tin, sản xuất và xuất bản tin, bài; xây dựng nhóm/ê-kíp với cơ cấu [mềm] linh hoạt gồm các chuyên gia, phóng viên, lãnh đạo có trình độ chuyên môn cao, có tính chuyên nghiệp, phụ trách các số đặc biệt, chịu trách nhiệm các chuyên đề và bài viết [mũi nhọn], [đặc sản] của cơ quan báo chí, tăng uy tín và vị thế của tòa soạn.

Phân kết

Các sản phẩm báo chí số là kênh thông tin quan trọng đối với các tòa soạn báo chí số hiện nay. Do đó, để xây dựng thành công tòa soạn hội tụ, các cơ quan báo chí cần thiết kế, sáng tạo các mô hình sản phẩm thông tin mới trên các nền tảng khác nhau để tăng độ tương tác với độc giả, phân phối nội dung thông tin nhanh hơn, rộng hơn và chính xác theo nhu cầu của độc giả. Phát triển sản phẩm báo chí số chất lượng cao, đổi mới hiệu quả trải nghiệm của độc giả; xây dựng các gói sản phẩm và dịch vụ phù hợp với từng nhóm đối tượng độc giả. Ứng dụng cách thức làm báo công nghệ trong việc tự động hóa để thúc đẩy quá trình sản xuất nội dung đạt chất lượng cao. Ngoài các sản phẩm báo chí số, cần phải xây dựng và phát triển các sản phẩm số trong công tác điều hành, quản lý đối với các lĩnh vực quảng cáo, phát hành, tổ chức, văn phòng, tài chính. Ngoài ra, cần phát triển các nền tảng số và các dịch vụ kinh tế số. Cụ thể, các cơ quan báo chí cần xây dựng cơ sở dữ liệu độc quyền tiến tới

triển khai hệ thống đọc báo thu phí trên các nội dung này. Mô hình thu phí bạn đọc theo hình thức thuê bao theo từng gói dịch vụ sẽ cung cấp thông tin về các dịch vụ theo nhu cầu của từng khách hàng; xây dựng hệ thống marketing trên nền tảng video trực tuyến, đây là nền tảng mang lại doanh thu rất lớn từ hiển thị quảng cáo, giới thiệu sản phẩm và thương mại điện tử; liên kết các đài truyền hình để xây dựng dịch vụ truyền lại nội dung truyền hình số, mô hình các cơ quan báo chí trên thế giới đã thực hiện; đa dạng hóa mô hình quảng cáo số trên các nền tảng báo điện tử: quảng cáo hiển thị trên các ứng dụng mobile, app, trên nền tảng video trực tuyến; hợp tác với các đối tác công nghệ để phân phối nội dung bài viết đến các nền tảng của bên thứ ba.

Qua nghiên cứu thực tiễn tại các cơ quan báo chí trong và ngoài nước, có thể rút ra quy trình sản xuất tin, bài hội tụ đối với tòa soạn hội tụ như sau: Sau khi có tin, bài do phóng viên (cộng tác viên) khai thác theo từng loại hình báo chí sẽ chuyển về phòng tin hội tụ (đầu vào). Khi tin, bài tập trung ở trung tâm tin của tòa soạn, các biên tập viên hội tụ (ban thư ký) tiến hành lọc bước 1 rồi chuyển đến bộ phận siêu biên tập (super desk) hoặc trung tâm điều hành thông tin. Đây là trung tâm tin của tòa soạn hoặc ở nơi các biên tập viên cao cấp có thể nắm bắt một cách nhanh nhất và đầy đủ nhất các thông tin, sự kiện được gửi về. Tại bộ phận siêu biên tập, các biên tập viên cao cấp tiến hành trao đổi, phân loại, điều phối và đưa ra quyết định nên sử dụng tin, bài đó ở loại hình truyền thông nào. Đây là cách cung cấp gói thông tin một cách nhất quán về mặt nội dung cho các phương tiện truyền thông (báo in, báo mạng, phát thanh, truyền hình hay điện thoại di động v.v.). Sau khi các biên tập viên ở bàn siêu biên tập xử lý và phân loại, tin, bài sẽ được đẩy lên hệ thống để tổng biên tập hoặc phó tổng biên tập phụ trách nội dung duyệt, xuất bản. Đối với các sản phẩm của phát thanh hay truyền hình, cần đến sự trợ giúp của đội ngũ kỹ thuật viên./.